

МАТЕРІАЛИ КОНФЕРЕНЦІЇ, ПРИСВЯЧЕНОЇ 380-ІЙ РІЧНИЦІ ГЕТЬМАНА І.С.МАЗЕПИ

У ЦЕНТРІ УВАГИ – НЕПЕРЕСІЧНА ОСОБА ЛІДЕРА ГЕТЬМАНЩИНИ

20–21 березня 2019 року в Чернігові відбулася наукова конференція «Гетьман І. Мазепа та Чернігівщина», присвячена 380-річчю від дня народження І. Мазепи. Її співorganizаторами стали Навчально-науковий інститут історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, Чернігівський обласний історичний музей імені В. В. Тарновського, Національний історико-культурний заповідник «Гетьманська столиця», Національний архітектурно-історичний заповідник «Чернігів стародавній», Чернігівський обласний художній музей імені Григорія Галагана, Чернігівська обласна організація Національної спілки краєзнавців України.

Конференція розпочалася презентаційними заходами, що пройшли у Чернігівському обласному історичному музеї імені В. В. Тарновського.

У зібранні останнього зберігається низка експонатів, пов'язаних з особистістю І. Мазепи та добою його гетьманства. Зокрема, в експозиції музею представлена срібна шата кіота чудотворної ікони чернігівської Троїцько-Іллінської Богородиці, виготовлена на замовлення і коштом І. Мазепи. За триста років свого існування шата зазнала певних пошкоджень. Понад сімдесят років вона зберігалася у музеї у розібраному вигляді. Про здійснені реставраційні роботи, внаслідок яких шата отримала друге життя, розповів завідувач науково-дослідного відділу реставрації з металу Національно науково-дослідного реставраційного центру України, художник-реставратор вищої категорії Віктор Голуб.

Як відомо, кіот із срібною шатою були виготовлені для ікони Богородиці, що була встановлена у щойнозведеному за фінансової підтримки гетьмана І. Мазепи Чернігівському Троїцькому соборі. На знак вдячності за цей щедрий дар ігумен Троїцько-Іллінського монастиря Лаврентій Крщонович надіслав «Дедикацію ясновельможному Іоанну Мазепі», виготовлену гравером Іваном Щирським.

Автор проекту пам'ятника І. Мазепі, встановленого на території чернігівського Валу, художник-скульптор Геннадій Єршов поділився своїми творчими пошуками у створенні образу гетьмана та практичним втіленням свого задуму.

На початку 2019 р. побачили світ друком дві нові книги шеф-редактора наукового журналу «Сіверянський літопис» Сергія Павленка «Іван Мазепа. Прижиттєві зображення гетьмана та його наближених» і «Батуринаська фортеця», що також були презентовані під час конференції.

Життя і діяльність І. Мазепи були тісно пов'язані з Чернігово-Сіверщиною. Особливого піднесення у часи гетьманства І. Мазепи зазнав Батурин, що був столицею



Лівобережної Гетьманщини. У фокусі прискіпливої уваги гетьмана перебував Чернігів, другий після Києва культурно-освітній осередок Гетьманщини. Гетьман І. Мазепа опікувався будівництвом та реконструкцією у краї пам'яток архітектури, насамперед сакральної. Учасники конференції у своїх доповідях розкрили різні аспекти діяльності І. Мазепи на теренах Чернігівщини, що були віддзеркаленням державницької політики гетьмана у цілому. У зачитаній доповіді доктора історичних наук, професора, провідного наукового співробітника Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С. Грушевського Національної Академії наук України Юрія Мицика йшлося про нововиявлені 4 документи гетьмана.

Старші наукові співробітники Науково-дослідного центру археології та стародавньої і ранньомодерної історії Північного Лівобережжя імені Д. Я. Самоквасова Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка Юрій Ситий та Олександр Терещенко на підставі матеріалів багаторічних археологічних досліджень розповіли про забудову садиби І. Мазепи на Гончарівці та поділилися своїми висновками щодо атрибуції решток собору, дослідженого у Батурині впродовж 2006–2009 рр.



За сприяння І.Мазепи у 1700 р. був відкритий колегіум у Чернігові. Про історію створення цього навчального закладу розповіла завідувачка відділу музейної та науково-фондової діяльності Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній», кандидат історичних наук Ольга Травкіна.

Засади церковної політики гетьмана, що була спрямована на зміцнення становища Православної Церкви в Україні, були схарактеризовані доцентом кафедри історії України Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, кандидатом історичних наук Ольгою Гейдою.

Окремі аспекти благодійницької діяльності І. Мазепи у місті Чернігові були розкриті у доповідях завідувача відділу наукових досліджень печер та пам'яток археології Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» Володимира Руденка, старшого наукового співробітника відділу музейної та науково-фондової діяльності Національного архітектурно-історичного заповідника «Чернігів стародавній» Тетяни Новик та вченого секретаря Чернігівського обласного



історичного музею імені В. В. Тарновського Максима Блакитного.

Своїми думками щодо ймовірності зображення І. Мазепи як головного ктитора Чернігівського Троїцького собору в образі Іоанна Предтечі поділився кандидат мистецтвознавства, доцент Анатолій Адруг.

Соціальною опорою міцної гетьманської влади І. Мазепа бачив козацьку старшину, зміцненню позицій якої він всіляко сприяв. Зокрема, на користь останньої гетьман здійснював значні земельні пожалування. Цій проблематиці були присвячені доповіді доцента кафедри всесвітньої історії Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, кандидата історичних наук Ігоря Кондратьєва та спеціаліста Чернігівського центру перепідготовки та підвищення кваліфікації працівників органів державної влади, органів місцевого самоврядування, державних підприємств, установ та організацій, кандидата історичних наук Дмитра Казімірова. Становище козацької старшини Ніжинського полку за гетьманування І. Мазепи висвітлив доцент кафедри археології, етнології та краєзнавчо-туристичної роботи Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М.



Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, кандидат історичних наук Сергій Токарев. Як склалися взаємовідносини гетьмана з представниками одного з провідних козацько-старшинських родів Чернігово-Сіверщини Лизогубами, розповів фахівець міжнародного відділу Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка Ервін Міден.

Підсумками археологічних досліджень садиби козацької старшини у Любечі поділилася доцент кафедри археології, етнології та краєзнавчо-туристичної роботи Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, кандидат історичних наук Олена Веремейчик.

За часів Гетьманщини на теренах Чернігово-Сіверщини, як і вцілому на Лівобережній Україні, йшло активне будівництво як світське, так і церковне. Про

організацію будівельного виробництва у регіоні за матеріалами археологічних досліджень розповіла доцент кафедри археології, етнології та краєзнавчо-туристичної роботи Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, кандидат історичних наук Олена Черненко.

Саме на теренах Чернігово-Сіверщини розпочалася і значною мірою тривала визвольна акція гетьмана І. Мазепи, що мала на меті звільнити Україну з-під влади Москви. Своїми міркуваннями щодо причин, які спонукали І. Мазепу до антимосковського виступу, поділився шеф-редактор наукового журналу «Сіверянський літопис», заслужений журналіст України Сергій Павленко.

Про підготовку фортець Гетьманщини до військових дій, що розгорнулися на теренах Чернігово-Сіверщини у 1708–1709 рр., розповів старший науковий співробітник Чернігівського обласного історичного музею імені В. В. Тарновського, кандидат історичних наук Олександр Бондар.

Науковий співробітник Мезинського національного природного парку Роман Луценко та інженер з рекреаційного благоустрою І категорії Мезинського національного природного парку Лариса Подоляко схарактеризували перебіг подій Північної війни на теренах Коропщини та їх дослідження і популяризацію у науковій та екскурсійній роботі.

Антимосковський виступ І. Мазепи закінчився поразкою, а свій життєвий шлях гетьман завершив поза межами України. Про долю поховання І. Мазепи та спроби віднайти місце його останнього спочину поділився директор Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, професор кафедри історії України Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, кандидат історичних наук Олександр Коваленко.

Директор Національного історико-культурного заповідника «Гетьманська столиця» Наталія Реброва розповіла про форми і методи популяризації діяльності гетьмана І. Мазепи в очолюваному нею заповіднику.

Використовуючи матеріали колекції Чернігівського обласного художнього музею імені Григорія Галагана, науковий співробітник музею Марина Гриценко довела значну популярність образу козака в образотворчому мистецтві XVIII–XXI ст.

Професор кафедри соціальної роботи Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка, доктор педагогічних наук Тамара Янченко, кандидати історичних наук, доценти кафедри історії України, кафедри археології, етнології та краєзнавчо-туристичної роботи, кафедри всесвітньої історії Навчально-наукового інституту історії та соціогуманітарних дисциплін імені О. М. Лазаревського Національного університету «Чернігівський колегіум» імені Т. Г. Шевченка Людмила Ясновська, Світлана Щербина, Ольга Коваленко, Олена Гринь, Ірина Петrenchенко порушили інші проблеми, пов'язані з гетьманством І. Мазепи, а також торкнулися питань висвітлення діяльності гетьмана в історіографії.

За результатами конференції його учасниками підготовлено тези, низку студій, що запропоновані нижче.

Ірина ПЕТРЕНКО

Фото Людмили Ясновської